

**Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-018
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, Тоҷикистон, ш. Душанбе,
хиябони Рӯдакӣ, 17)**

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Абдуллозода Зебонисо Файзулло дар мавзӯи «Созишномаи арбитражӣ: масъалаҳои назария ва таҷриба», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ пешниҳод шудааст

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илм, ки аз рӯйи он диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Абдуллозода Зебонисо Файзулло дар мавзӯи «Созишномаи арбитражӣ: масъалаҳои назария ва таҷриба», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ, ки аз рӯйи он ба Шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 январи соли 2022, таҳти №16/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқ мебошад.

Бояд қайд намуд, ки диссертатсияи манзургардида дар доираи Консепсияи сиёсати ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2028 ва барномаи дурнамои корҳои илмӣ-таҳқиқотии шубҳаи ҳуқуқи хусусии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон омода гардидааст.

Мубрам будани мавзӯи диссертатсия. Аз маҳдудиятҳои замони шуравӣ ба муносибатҳои бозорӣ гузаштани иқтисодиёти ватани

азизамон Тоҷикистон ва дар натиҷаи он ба содироти ашёи хом ва воридоти технологияи нав вобаста будани иқтисодиёт боиси дар давоми даҳ соли охир инкишоф ёфтани фаъолияти иқтисодии берунии хусусӣ гардид, ки ҳолати мазкур аз шомил шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони умумичаҳонии савдо дарак медиҳад. Дар навбати худ, воқеаи зикргардида аз ҷиҳати таркиби сифатӣ ва миқдорӣ боиси ба таври маъмул истифода ва татбиқ гардидани ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ дар танзими муносибатҳои хусусӣ оварда расонид, ки дар заминаи назаррас таҷрибаи судӣ ташаккул ёфт ва шумораи баҳсҳои иқтисодӣ хориҷӣ рӯ ба афзоиш оварда, муносибатҳои нави субъектҳои ҳуқуқӣ ба ҳуқуқи шуравӣ номаълум пайдо шуданд.

Бинобар ин, дар назди ҳуқуқтатбиқкунанда ва қонунгузoron вазифаи ғайринамунавӣ таҷаккули фазои боварӣ байни субъектҳои фаъолияти иқтисодӣ хориҷӣ меистод. Ба андешаи мо, маълум аст, ки боварии шарикӣ хориҷӣ танҳо дар шароити субот, тартибот ва ҳукмфармоии қонун имконпазир аст. Зеро, муносибатҳои иқтисодӣ хусусиятҳои ба худ хос доранд, ки баррасӣ намудани онҳо одатан ба гузарондани муҳокимаи ошкоро ва қабули қарорҳои аксаран «нофаҳмо» ё «оммавӣ» вобаста набуда, балки роҳҳои мушаххас, равшан ва босалоҳияти ҳалли ихтилофотро талаб мекунад.

Муносибатҳои ҳуқуқии иқтисодӣ берунии муосир бо мазмуни мушаххаси муносибатҳои байни субъектҳо ва шаклҳои фаъолияти соҳибкорӣ торафт мураккабтар мешаванд. Ҳолати мазкур дар он зоҳир мегардид, ки ҳангоми ҳалли баҳсҳои, ки аз чунин муносибатҳо бармеоянд, татбиқи қонунгузориро пешбинӣ менамояд, ки тафсири он дониши махсусро тақозо мекунад ва ба назар чунин менамояд, ки он асосан дар ихтиёри судҳои давлатӣ нестанд ва бинобар набудани тахассуси махсуси баъзе аз онҳо имконияти баҳсҳои ғаронро дар соҳаҳои гуногуни тичорати сифатан нав ҳал намоянд. Ғайр аз он, баррасии чунин

баҳсҳо дар судҳои давлатӣ, ки аз марҳилаҳои зиёд иборат мебошанд, хароҷоти калон, вақти зиёд ва расмиёти ташкилиро талаб мекунад. Омилҳои мазкур ба он оварда мерасонад, ки субъектҳои фаъолияти иқтисодии хориҷӣ маҷбур мешаванд, ки ба таври хусусӣ ба шахсони салоҳиятдор дар ҳалли ихтилофҳо ва баҳсҳои ҳуқуқии ихтисоси муайян, яъне, арбитражи байналмилалӣ тижоратӣ муроҷиат намоянд.

Тамоюли умумичаҳонии рӯ овардан ба арбитражи байналмилалӣ тижоратӣ дар доираи фаъолияти иқтисодии хориҷӣ боиси он гардидааст, ки дар ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ як падидаи муттаҳидшуда бо низоми таракқинамудани ҳуқуқӣ ташаккул ёбад, ки он «созишномаи арбитражӣ» мебошад, ки бо эҳтимолияти бовиҷдонона ва нияти неки тарафҳо, ҳалли самарабахши баҳс (ақидаи умумии шахсони аз рӯи қонун ва виҷдони пок) натиҷаи муҳимтарини татбиқи он мебошад.

Бартарӣҳое, ки чунин созишномаи арбитражӣ дар муҳокимаи арбитражӣ фароҳам меорад ба имконияти зуд, босалоҳият, нисбатан аз нуқтаи назари иқтисодӣ саривақт ҳал намудани баҳсҳои иқтисодии хориҷӣ, нигоҳ доштани баробарии манфиатҳо ва муносибатҳои тижоратӣ барои рушди фазои иқтисоди бозории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар кишварҳо дар ҳоли ҳозир бебаҳо мебошад. Аммо дар бораи омилҳои самаранокии бастанӣ созишномаи арбитражӣ набояд аз муносибати оқилонаи субъектҳои ҳуқуқ ҳангоми ташаккули ин ё он ангега бартарӣ дошта бошад.

Қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи арбитражи байналмилалӣ тижоратӣ дар маҷмуъ ба таври назаррас инкишоф меёбад. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи арбитражи байналмилалӣ тижоратӣ» талаботи татбиқи падидаи «созишномаи арбитражӣ»-ро қонеъ мекунад. Аммо чунин ба назар мерасад, ки меъёрҳои Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, шартномаҳои

байналмилалии эътирофгардида, Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Кодекси муурофиавии иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ин падида ро пешбинӣ менамоянд, аз мукаммалӣ дуранд ва як қатор норасоӣҳои назаррас доранд. Барои рафъи норасоӣҳои ҷойдошта, истифодаи таҷрибаи қонунгузори арбитражии таҳияшудаи кишварҳои хориҷӣ, инчунин ҳуқуқи классикии Рими қадим хеле муфид мебошад.

Мубрамияти омӯзиши ҳамаҷонибаи мушкилоти татбиқи падидаи «созишномаи арбитражӣ» интихобро ҳамчун мавзӯи омӯзиши тамоми ҳаҷми мушкилоте, ки ҳангоми татбиқи ин падида ҳам дар фаъолияти ҳуқуқӣ ва ҳам дар раванди фаъолияти иқтисодии берунии шартномавӣ ба миён меоянд, муайян намудааст.

Бо назардошти ҳолатҳои ишорагардида ва доштани аҳаммияти илмӣ-назариявӣ ва амалӣ дар заминаи таҳқиқоти илмӣ дарки мавзӯи созишномаи арбитражӣ бисёр саривақтӣ ва ба талаботи замони ҳаҷми мебошад.

Диссертатсияи Абдуллозода Зебонисо Файзулло аз феҳристи ихтисораҳо, муқаддима, се боб, ҳафт зербоб, хулоса ва феҳристи адабиёти истифодашуда иборат мебошад, ки ба мақсад, вазифа ва мантиқи таҳқиқот асос ёфтааст.

Дар муқаддима мубрамии мавзӯи таҳқиқот зикр карда шуда, дараҷа ва сатҳи таҳқиқӣ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо муассисавӣ, мақсад ва вазифаҳо доир ба мавзӯи таҳқиқшуда, марҳила, макон ва давраҳо, ки таҳқиқотро дар бар мегирад, усулҳои гузаронидани таҳқиқот, навгонии илмии дар натиҷаи таҳқиқот бадастомада, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявӣ ва амалии рисола, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо, тасвиби натиҷаҳои таҳқиқот, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия ва ғайраҳо баён карда шудааст.

Боби якуми рисола «Табиати ҳуқуқӣ ва унсурҳои созишномаи арбитражӣ» ном дошта, он ба ду зербоб тақсим карда шудааст. Дар

зербоби якум – «Табиати ҳуқуқӣ ва мафҳуми созишномаи арбитражӣ» муаллиф табиати ҳуқуқӣ ва мафҳуми созишномаи арбитражиро мавриди омӯзиш ва муҳокима қарор дода, қайд намудааст, ки барои муайян кардани табиати ҳуқуқӣ ва мафҳуми созишномаи арбитражӣ бояд якчанд санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва андешаҳои олимон дар ин замина таҳлил ва мавриди баҳс қарор дода шаванд. Барои муайян намудани мафҳуми созишномаи арбитражӣ муаллиф аз конвенсияҳои байналмилалӣ ва қонунгузори кишварҳои гуногун оид ба арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ, Қонуни намунавии ЮНСИТРАЛ «Дар бораи арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ» ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ», ки дар онҳо мафҳум ва хусусиятҳои созишномаи арбитражӣ ҷой дорад, мавриди таҳлил ва омӯзиш қарор дода шуданд. Дар рафти омӯзиш ба диссертант муаяссар гардидааст, то муайян намояд, ки сарфи назар аз он, ки қонунҳои бисёр кишварҳо дар асоси қонуни намунавӣ қабул карда шудаанд, мафҳуми арбитражи байналмилалӣ ва созишномаи арбитражӣ дар онҳо ба таври гуногун ифода шудааст.

Дар зербоби дуюми боби якум – «Проблемаҳои танзими ҳуқуқии унсурҳои асосии созишномаи арбитражӣ» диссертатсия ба назар мерасад, ки созишномаи арбитражӣ дорои шартҳо ва унсурҳои ба худ хос мебошад, ки нисбат ба дигар созишномаҳо ва шартномаҳои хусусияти маданӣ-ҳуқуқӣ фарқ менамояд. Мавсуф дар таҳқиқоти гузаронидашуда дарҷ намудааст, ки барои ифодаи иродаи тарафҳо ва таъмини иҷрои созишномаи арбитражӣ дорои унсурҳои асосӣ ва иловагӣ мебошад, ба монандӣ: интихоби институти арбитражӣ; ҷойи арбитраж; шумораи арбитрҳо; забони арбитраж; ҳуқуқи моддии татбиқшаванда; ҳалномаи арбитражӣ. Унсурҳои иловагии созишномаи арбитражӣ инҳоянд: шахрвандии арбитрҳо; таҳассуси арбитрҳо; махфиятнокии муҳокима; интихоби қоидаҳои расмӣ ва ғайра.

Боби дуоми рисола «Проблемаҳои ҳуқуқи эътиборнокии созишномаи арбитражӣ» ном дошта, се зербобро дарбар мегирад. Муаллиф дар зербоби якуми боби дуом «Масъалаҳои умумии эътиборнокии созишномаи арбитражӣ»-ро мавриди таҳқиқ қарор дода, баён менамоянд, ки дар созишномаи арбитражӣ масъалаи номбурда хело муҳим мебошад. Диссертант дар қисмати мазкур муайян намудааст, ки яке аз шартҳои асосии муроҷиат ба арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ, баррасии баҳс, қабули қарор, эътироф ва иҷрои он ба эътиборнокии созишномаи арбитражӣ алоқамандии зич дорад, чунки дар сурати безътибор дониستاني созишномаи арбитражӣ боиси бекор гардидани қарори қабулгардида ва аз даст рафтани имконияти муроҷиат ба арбитражро ба миён меорад. Ба андешаи ӯ, агар ба талаботи қонунгузори оид ба созишномаи арбитражӣ назар афканем, пас он метавонад қисми ҷудонашавандаи шартнома бошад ё метавонад дар шакли созишномаи алоҳида баста шавад ва дар ҳолати дар қисми шартномаи ҷойгир намудан тавзеҳот оид ба муроҷиат ба арбитраж ва дар ҳолати безътибор дониста шудани шартнома, тавзеҳоти арбитражӣ эътиборнокии худро нигоҳ медорад. Таҳқиқгар дар натиҷаи омӯзиши адабиётҳо ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ муайян намудааст, ки дар назарияи ҳуқуқ, санадҳои байналмилалӣ ва ватанӣ ду асос барои безътибор дониستاني созишномаи арбитражӣ безътибории моддӣ ва расмии созишномаи арбитражӣ мавҷуд аст.

Дар зербоби дуоми боби дуоми рисола «Проблемаҳои ҳуқуқи эътиборнокии моддии созишномаи арбитражӣ» мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор дода шуда, дар он асосан суҳан дар бораи тобеияти арбитраж, қобилияти ҳуқуқдорӣ ва амалкунӣ меравад. Дар ин зербоб масъалаи нияти шахс барои бастании шартномаи арбитражӣ (қобилияти ҳуқуқдорӣ) ва имконияти доштани бастании чунин созишнома (қобилияти амалкунӣ) таҳлил карда шудааст.

Дар зербоби сеюми боби дуоми диссертатсия бошад, «Проблемаҳои ҳуқуқии эътиборнокии расмии созишномаи арбитражӣ» таҳқиқ карда шуда, дар он суҳан дар бораи риояи талаботи расмӣ оид ба бастании созишнома меравад. Ба ақидаи муаллиф мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, Конвенсияи Нью-Йорк ва Қонуни намунавӣ шакли хаттии созишномаи арбитражӣ шартӣ асосӣ ва муҳими эътиборнокии созишномаи арбитражӣ мебошад. Новобаста аз мавҷуд будани муқаррарот дар Қонуни намунавии ЮНСИТРАЛ таҳрири соли 2006 шакли ғайрихаттии созишномаи арбитражӣ эътироф гардида бошад ҳам, аммо он аз ҷониби ягон кишвар дар сатҳи қонунгузорӣ қабул нагардидааст. Масалан, тибқи муқаррароти моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон, «Дар бораи арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ»: «Созишномаи арбитражӣ дар шакли хаттӣ баста мешавад. Созишнома басташуда ҳисоб мешавад, агар шартҳои он дар ҳуҷҷати байни тарафҳо имзошуда, ё тариқи мубодила бо мактубҳо, хабардор намудан тавассути телетайп, телеграф ё бо истифодаи дигар воситаҳои алоқаи электронӣ, ки бақайдгирии чунин созишномаро таъмин менамояд ва ё тавассути мубодилаи аризаи даъвогӣ ва бозхонди даъво, ки дар он яке аз тарафҳо мавҷудияти созишномаро тасдиқ намуда, тарафи дигар онро рад накардааст, пешбинӣ шуда бошад. Истинод дар шартнома ба ҳуҷҷате, ки тавзеҳоти арбитражиро дорад, ба шарте созишномаи арбитражӣ ба ҳисоб меравад, ки шартнома дар шакли хаттӣ баста шуда бошад ва истиноди мазкур тавзеҳоти номбаршударо қисми таркибии он гардонад». Диссертант эътирофи созишномаи арбитражиро дар шакли шифохӣ зери шубҳа қарор дода, дарҷ намудааст, ки созишномаи шифохӣ оид ба мурочиат ба арбитраж бешубҳа таваккали нигоҳ доштани он ё исботи баста шудани он мушкилии муайянеро ба вучуд оварда метавонад.

Боби сеюми рисола «Мақоми созишномаи арбитражӣ ва чойи он дар баррасии баҳсҳо ва иҷрои ҳалномаҳои арбитражӣ» номгузорӣ шуда, он ба ду зербоб ҷудо карда шудааст. Дар зербоби якум «Нақши судҳои иқтисодӣ зимни баррасии баҳсҳо дар арбитражи байналмилалӣ тичоратӣ» баррасӣ карда шуда, муаллиф қайд мекунад, ки судҳои иқтисодӣ нисбат ба арбитраж вазифаҳои муайянеро иҷро мекунанд, яъне вазифаи ёрирасон ва назоратӣ. Мавсуф зикр намудааст, ки вазифаи ёрирасони судҳои иқтисодӣ инҳо мебошанд:

- аз ҷониби судҳои иқтисодӣ ирсол намудани баҳс ба арбитраж дар сурати мавҷуд будани созишномаи арбитражӣ;

- аз ҷониби судҳои иқтисодӣ дар мавридҳои зарурӣ мусоидат намудан ба арбитраж дар таъин ё қатъ намудани ваколатҳои арбитражӣ;

- аз ҷониби судҳои иқтисодӣ қабул намудани қарор дар бораи чораҳои муваққатӣ дар ҳолати муроҷиат ба он;

- аз ҷониби судҳои иқтисодӣ мусоидат намудан дар таъмини пурсиши шохидон ва коршиносон.

Диссертант вазифаи назоратии судҳои иқтисодиро чунин номбар намудааст: қабули қарор дар бораи мавҷудият, эътибор ва иҷрои созишномаи арбитражӣ; ҳалли масъалаи салоҳияти арбитраж дар асоси муроҷиати тарафи баҳс; ҳалли пешакии баъзе масъалаҳои ҳуқуқӣ ва ғайра.

Дар зербоби дуюм сухан дар хусуси «Эътироф ва иҷрои ҳалномаҳои арбитражии хориҷӣ аз ҷониби судҳои иқтисодӣ ва нақши созишномаи арбитражӣ дар он» меравад. Таҳқиқгар зикр намудааст, ки ҳалномаи арбитражӣ тибқи қонун қатъӣ буда, он дар асоси талаботи қонун иҷро карда мешавад. Ӯ қайд менамояд, ки дар Тоҷикистон тибқи талаботи муқаррароти моддаҳои 52 ва 53 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи арбитражи байналмилалӣ тичоратӣ» ва моддаи 210 Кодекси мувофиқи иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳалномаҳои

арбитражӣ ба ҳалномаҳои дохилӣ ва хориҷӣ тақсим мешаванд. Дар навбати худ муаллиф дарҷ намудааст, ки созишномаи арбитражӣ дар эътироф ва иҷрои ҳалномаҳои арбитражӣ ҳам хориҷӣ ва ҳам дохилӣ нақши муҳим мебозад.

Ба андешаи диссертант, тибқи муқаррароти созишномаи арбитражӣ иҷрои ҳалномаи арбитражӣ, аз ҷониби субъектҳои зерин таъмин мешавад:

1. Тарафҳои шартнома ё созишномаи арбитражӣ;
2. Арбитрҳои, ки ба ҳсро тибқи созишномаи арбитражӣ ва қонун баррасӣ менамоянд;
3. Судҳои иқтисодӣ ё судҳои салоҳиятдор;
4. Судҳои иқтисодӣ ё судҳои салоҳиятдор, ки вазифаҳои эътироф ва иҷрои ҳалномаҳои арбитражиро амалӣ мекунанд.

Дар асоси омӯзиши паҳлуҳои назариявӣ ва амалии созишномаи арбитражӣ муаллиф як қатор хулосаҳои илмӣ ва пешниҳодҳои амалиро манзур намудааст, ки онҳо аз мазмуну моҳияти мақсад ва вазифаҳои дар назди худ гузошташуда, бармеоянд.

Дарачаи нағони натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод шудаанд. Таҳқиқоти диссертатсионии Абдуллозода Зебонисо Файзулло дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ аввалин таҳқиқоти диссертатсионӣ дар мавзӯи созишномаи арбитражӣ ба ҳисоб рафта, дар он масъалаҳои назариявӣ ва амалии созишномаи арбитражӣ мавриди таҳлил, омӯзиш ва баррасӣ қарор дода шудааст. Ба диссертант муяссар гардидааст, ки тавассути тавсияҳо, пешниҳодҳо ва хулосаҳои илмие ба ҳимоя пешниҳоднамудааш ба мақсад ва вазифаҳои дар назди худ гузошташуда ноил гардад. Барои ҳамчунин таҳлил намудани мавзӯи интиҳобшуда сарчашмаҳои таърихӣ ҳуқуқӣ, қонунгузори ватанӣ, санадҳои байналмилалӣ ва ақидаҳои андешаҳои илмие олимони ватанию хориҷӣ истифода шудааст,

ки онҳо дар маҷмуъ навгонии таҳқиқоти диссертациониро нишон медиҳад.

Асосноки ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Боиси зикр мебошад, ки эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертационӣ дар саҳеҳият, навгонии илмӣ, хулоса ва пешниҳодҳое, ки дар диссертатсия ифода ёфтаанд, зоҳир гардида, ягон шубҳаро ба вучуд намеоранд. Пешниҳод ва нуктаҳои илмии диссертатсия ба таҳқиқоти назариявӣ объективӣ така намуда, натиҷагирӣҳо асосноку боэътимоданд ва ба мулоҳиза ва хулосабарорӣҳои муаллиф асос ёфтаанд.

Аҳаммияти илмӣ ва амалии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертационӣ. Аҳаммияти назариявӣ ва амалии диссертатсия дар он аст, ки андешаҳои муаллиф, фаҳмишҳои муҳимияти илмӣ ва амалӣ созишномаи арбитражиро мукамал гардонид, барои таҳқиқоти минбаъда дар ин самт ҳамчун сарчашма хизмат менамоянд. Натиҷаҳои таҳқиқоти илмии анҷомдодаи муаллиф имкон медиҳанд, ки роҳҳои асосии ташаккули супоридани баррасии баҳс дар асоси созишномаи арбитражӣ ба арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ, самтҳои асосии баланд бардоштани он дар шароити ҷаҳонишавиро муайян месозанд.

Нуктаҳо ва тавсияҳое, ки муаллиф дар диссертатсия баён намудааст, метавонанд дар таҳияи барномаҳои таълимӣ, стратегия, барнома ва концепсияҳои давлатӣ, дар раванди таълим ва тарбияи ҳуқуқӣ, таълим дар соҳаи ҳуқуқи арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ, ҳуқуқи маданӣ, ҳуқуқи мурофиавӣ иқтисодӣ, баланд бардоштани сифати таҳсилоти ҳуқуқӣ дар шароити гузариш ба низоми бисёрзинагии омода намудани мутахассисони соҳаҳо ва сатҳҳои гуногун истифода шаванд. Инчунин мавод, хулоса ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда метавонанд дар муассисаҳои усулҳои алтернативии ҳалли баҳсҳо, аз қабилӣ судҳои ҳакамӣ ва судҳои арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ, ҳангоми навиштани

рисолаҳо, монографияҳо ва дастурҳои илмӣ, дипломӣ, магистрӣ, корҳои курсӣ оид ба мавзӯи дарҷшуда истифода шаванд. Ҳамзамон, муқаррароти асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ метавонанд дар омода намудани адабиёти таълимӣ ва таълимӣ-методӣ дар ин самт, инчунин чараҳои таълими фанҳои ҳуқуқи маданӣ, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи тижоратӣ ва ҳуқуқи муҳофизатии иқтисодӣ истифода шаванд.

Автореферат дар умум мазмуни фишурдаи диссертатсияро инъикос менамояд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Доир ба мавзӯи диссертатсия, музмуну моҳияти он диссертант 12 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 8 адади онҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 4 мақола дар нашрияҳои дигар ба таърифи расонидааст. Зикр намудан ба маврид аст, ки теъдоди маводи ҷопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Диссертатсияи Абдуллозода Зебонисо Файзулло дар баробари муваффақиятҳо, инчунин баъзе масъалаҳоеро дар худ ҷой додааст, ки аз нигоҳи илмӣ баҳснок мебошанд ва онҳоро ба таври зерин нишон додан мумкин аст:

1. Сарфи назар аз хулосаи нухуми таҳқиқоти диссертатсионӣ (саҳ. 13), ки ҳангоми ҳал намудани масъала доир ба риояи шакли созишномаи арбитражӣ ба судҳо зарур аст, ки ба муқаррар намудани шакли тасдиқи созишномаи арбитражӣ аҳаммият диҳанд, муаллиф дар боби дуюм масъалаи шакли созишномаи арбитражиро дар созишномаҳои байналмилалӣ, қонунгузориҳои миллӣ ва як қатор давлатҳои хориҷӣ ҳамаҷониба омӯхта, бо дарназардошти баёноти саҳифаҳои 102 ва 138 рисола метавонист дар бораи шакли созишномаи арбитражӣ, аз ҷумла

дар доираи қонунгузории миллӣ, хулосаи мушаххастар пешниҳод кунад. Доир ба масъалаи мазкур муаллифро зарур аст, ки мавқеи худро муайян намояд.

2. Дар хулосаи ҳафтуми диссертатсия муаллиф зикр менамояд, ки ҳуқуқи татбиқшаванда дар мазмуни созишномаи арбитражӣ қисми шартнома мебошад. Агар шартнома безътибор доништа шавад ё баста нашуда бошад ё бекор карда шавад, тавзеҳоти арбитражӣ эътибори худро гум намекунад (саҳ. 13). Илова бар ин, аз мазмуни рисола пурра маълум нест, ки муаллиф дар кадом асос ба ин хулоса омадааст. Вобаста ба масъалаи мазкур асоснокии муаллифии диссертатсия баён карда шавад.

Аммо эродҳои дар боло зикршуда дар бораи таҳқиқоти диссертатсионӣ баҳсноканд ва умуман баҳои баланди онро паст намекунанд. Диссертатсияи пешниҳодгардида, як таҳқиқоти аслий, ҷиддӣ ва ҳамаҷониба буда, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқоти ба миён гузоштаи муаллифро, ки барои илми ҳуқуқи маданӣ ва хусусии байналмилалӣ, ки барои такмили қонунгузорӣ дар бораи арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ ва амалияи татбиқи он аз тарафи судҳои давлатӣ ва арбитражӣ аҳаммияти калон доранд, ҳал мекунад.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи Абдуллозода Зебонисо Файзулло ба талаботи бандҳои 31 ва 33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф, мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи нафгонии илмии диссертатсионӣ, нуқтаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро

тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Хулоса, таҳқиқоти диссертатсионии Абдуллозода Зебонисо Файзулло ба талаботҳо оид ба корҳои диссертатсионӣ дар мавриди дарёфти дараҷаи илмии номзади илм мувофиқ буда, муаллифи он сазовори ноил гардидан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ:

номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
вакили Маҷлиси намояндагони

Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Холмаҳмадзода С.

Имзои “Холмаҳмадзода С.”-ро тасдиқ мекунам:

Мудири шӯбаи кадрҳо ва коргузори махсуси

Дастгоҳи Маҷлиси намояндагони

Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Сафарзода Ф.

Суроға: 734024 Ҷумҳурии Тоҷикистон,

ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 42,

тел.: (+992 37) 221 – 11-64, (+992) 90 778 07 05

E-mail: Soleha.holova@mail.ru 06.01.25

